РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований в 1996 році

Рівне − 2007

ББК 74.20
О - 59
УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379
Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:
Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).
Заступник головного редактора:
Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);
Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);
Карпенчук Світлана Григорівна –доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);
Малафіїк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);
Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет "Острозька Академія");
Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);
Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);
Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 31. 11. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: *33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет*

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

адекватних ансамблеві теоретико-методологічної і педагогічної моделей процесу формування особистості студента на основі міжкультурного діалогу. Серед них найважливішими є:

- орієнтація на цінності міжкультурного діалогу, що виявляється в когнітивному, емотивному і діяльнісному аспектах, і що припускає, відповідно, його міжкультурну компетентність, педагогічну й особисту толерантність і установку на педагогіку співробітництва;
- аксіологізація змісту міжкультурного діалогу на основі пріоритетності аксіологічного критерію при доборі культурознавчої навчальної інформації;
- послідовне врахування своєрідності цінностей рідної культури, їхній взаємозв'язок з цінностями загальнолюдськими та інонаціональними;
- моделювання в навчальному процесі ситуацій інтеркультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердичевский А.Л. Современные тенденции в обучении иностранному языку в Европе // Русский язык за рубежом. – 2002. – № 2.
2. Вербицкая Л.А. МАПРЯЛ на пути в Петербург // Русский язык за рубежом. – 2001. – № 1.
3. Воробьёв В.В. Лингвокультурология (теория и методы). – М.: ГУДН, 1997
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000.
5. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. - Липецк, 1999.

Резюме. *Статья посвящена анализу культурологического подхода к проблеме делового общения. Рассматриваются условия эффективного формирования социокультурной компетенции в межличностном общении в сфере бизнеса.*

Ключевые слова: *общение, компетенция, лингвострановедение, язык и культура.*

The summary. *The article is devoted to the analysis of cultural approaches to the problem of business communication. The conditions of effective forming of the social-cultural competence in interpersonal communication in business sphere are considered.*

Key words: *communication, competence, language and territory studies, language and culture.*

Одержано редакцією 19.10.2007.

УДК: 37. [159+37]:81'243

Л.В. МОРОЗ, А.С. ДУБРОВА

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ ТА СТУДЕНТАМИ ДІЛОВОГО ІНОЗЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Резюме. *Стаття розглядає психолого педагогічні передумови засвоєння учнями та студентами ділового іноземного мовлення та його значення у навчальному процесі ЗОШ та ВНЗ.*

Ключові слова*: мислення, дидактика, психологія, літературознавство, ділове мовлення.*

Ефективність роботи над збагаченням мовлення учнів та студентів діловою лексикою залежить від багатьох факторів. Однією з передумов успішного засвоєння і активізації у мовленні ділової лексики є прийняття і відтворення її у мовленні широкого загалу: в школі, ВНЗ, у громадських місцях, по радіо, телебаченню, тобто активний словник учнів та студентів формується під впливом того середовища, в якому вони живуть. Збагачення мовлення учнів та студентів - це складний внутрішній процес, який об'єднує в собі сприйняття, розуміння, осмислення, узагальнення, закріплення. Моделювання системи роботи над поповненням ділового словника учнів та студентів неможливе без урахування досягнень психологічної науки.

Психологи і методисти, зокрема І.О. Синиця, М.І. Жинкін, М.Ф. Добрині, А.І.Леонтьєв, Г.С. Костюк та інші, останнім часом дедалі частіше схиляються до думки про те, що основою успішності розвитку зв'язного мовлення є розвиток здібностей учнів та студентів. У зв'язку з цим слід визначити, які ж саме здібності сприяють успішному збагаченню словника учнів та студентів. Основним у мовному розвитку молоді є вдосконалення їхнього уміння користуватися мовленням як засобом спілкування. Поступово посилюється їх інтерес до оволодіння іноземним мовленням. Молодь дедалі більше усвідомлюють необхідність збагачення свого словникового запасу з іноземної мови .

У молодої людини виникає потреба поділитися переживаннями й думками, висловити свої погляди на ті чи інші явища дійсності. Він прагне точно висловлювати думку, правильно вживати синтаксичні і граматичні конструкції, засоби виразності мови. Потреба в оволодінні ділового іноземного мовлення в учнів та студентів загострюється у зв'язку з сприйманням навколишнього життя, виникають різноманітні інтереси, бажання спробувати свої сили в різних видах діяльності. Молодь прагне до самоствердження, до самостійності. В них виникає критичне ставлення до того, чому вони раніше вірили без усяких доказів. Швидше, ніж раніше, розвивається у них довільна увага і словесно-логічна пам'ять, формуються естетичні смаки і судження. Важливо тільки вчасно і вміло використати такі можливості учнів та студентів з метою ефективного керівництва розвитком їхнього мовлення.

Щоб уміло і ефективно керувати процесом засвоєння ділової іноземної мови потрібно також встановити якими вміннями і навичками вже володіють учні та студенти, з якими труднощами вони

зустрічаються, за яких умов успішніше їх перемагають. Робота над розвитком ділової іноземної мови мусить бути скерована на подолання труднощів, характерних саме для усного і писемного викладу (труднощі в плануванні, в зв'язності, в доборі слів і структури фрази). В учнів та студентів наявні великі можливості для оволодіння засобами зв'язності викладу своїх думок.

Первинним у процесі сприйняття учнями та студентами мовлення, зокрема ділового, є розуміння семантики слова. Саме розуміння надає учневі та студентові почуття впевненості, а впевненість, у свою чергу, надає сили для подальших пізнавальних зусиль.

Однією з причин низької успішності багатьох учнів та студентів є недосконалість їхнього мовлення, а звідси і недосконалість їхнього загального розумового розвитку. Чим багатша, досконаліша мова учнів та студентів, тим краще вони розуміють інших. Успіх навчання залежить від уміння вчителя викликати розумову активність школяра, студента, керувати нею. Для цього вчитель повинен враховувати вікові та індивідуальні особливості психічного розвитку молоді.

У процесі розвитку ділової іноземної мови багато важить опора на такі психологічні фактори, як особливості мислення і мовлення. Необхідно розрізнювати поняття мислення і мовлення як різновидів внутрішнього і зовнішнього мовлення. Щоб забезпечити певну систему писемного мовлення, необхідно вдатися до внутрішнього мовлення, в якому формуються думки. Внутрішнє мовлення проходить у скорочених синтаксичних конструкціях, з пропуском багатьох не тільки службових, а й повнозначних слів.

Активне користування внутрішнім мовленням у процесі мислення характерне для учнів та студентів, сприяє розвиткові здатності їх зосереджувати свою думку на тому чи іншому явищі. Розвиток внутрішнього мовлення має неабияке значення в житті учнів та студентів. Індивідуальні задатки учнів та студентів в умовах відповідного виховання сприяють розвиткові індивідуальних особливостей розуму і здатності мислити. Процес засвоєння ділового мовлення учнями та студентами залежить від природного і сформованого в процесі навчання типу мислення. Уже на початковому етапі вчитель повинен виявити здатність учнів мислити і в процесі роботи над розвитком ділового мовлення спиратися на це мислення .

Недооцінюючи роль мовлення в розвитку мислення учнів, загальноосвітня школа багато втрачає в боротьбі за ефективність навчання. Важливим фактором розвитку ділової іноземної мови школярів є уява, що входить складовою частиною в найрізноманітніші види діяльності та набувається в процесі навчання.

Ускладнення навчальної діяльності учня закономірно веде до прогресивніших змін його уяви, необхідної для досягнення поставленої мети. В.І. Чайка зауважує: "Важливу роль у розвитку уяви підлітків відіграє їх співробітництво з дорослими (наприклад, учителями, батьками) і вміле керівництво їхньою творчою діяльністю. Особливою формою уяви є мрія. На відміну від інших образів уяви, які стосуються минулого, мрія завжди пов'язана з майбутнім, вона завжди має образ чогось бажаного" [5, 218].

Урахування здатності учня мріяти важливе для формування навичок мислення і мовлення, бо мислення активно впливає на розвиток мовлення. Таким чином, ефективність роботи над збагаченням мовлення учнів залежить від розвитку таких здібностей, як логічне мислення, увага до незнайомих чи малознайомих слів і виразів, пам'ять, уява тощо. Однак у процесі засвоєння лексичних багатств іноземної мови беруть участь і специфічні здібності, які у педагогів минулого одержали назву “дару слова”, “словесного інстинкту”.

Важливим чинником розвитку ділової іноземної мови є інтуїція, яка дана дітям від природи, але потребує від учителя роботи над її розвитком.

Інтуїція – це чуття, проникливість, безпосереднє пізнання істини без логічного обґрунтування, яке базується на попередньому досвіді. Іншими словами, це сприйняття дійсності на чуттєвому рівні. Людина з розвиненою інтуїцією здатна забезпечити швидкий вибір мовних засобів. У засвоєнні мовно-стилістичних особливостей важливу роль відіграє чуття мови.

Як зазначив М.В. Гадецький, мовне чуття допомагає учневі відчувати, що мовне оформлення тексту не відповідає вимогам. Чуття мови не стільки знання жанру, скільки своєрідне мистецтво - "словесний інстинкт" [1, 54]. Це поняття використовується у психології, літературознавстві, дидактиці. Проте воно не має досить чіткого визначення і часто вживається у різних значеннях.

Механізм мовного чуття спирається на нервову модель вербальних сигналів: складної взаємодії моделі комунікативної ситуації, вербальної реакції на цю ситуацію й досягнутих результатів у зміні комунікативної ситуації. У дії цієї моделі прихований сигнал для вдосконалення висловлювання, оскільки відбувається зіставлення запрограмованих елементів з реальними. У працях Л.М. Фрідмана чуття мови розглядається як здатність виділяти, сприймати, відтворювати мовні виражальні засоби" [4, 21].

Неабияку роль в розвитку ділової іноземної мови відіграє наслідування. Учні часто слухають розповіді по радіо, телебаченню, а також чують розмови вчителів і намагаються наслідувати їх, тобто відтворювати мову дорослих. Недооцінюючи роль ділової іноземної мови, наша школа багато втрачає в боротьбі за ефективність навчання. Будучи засобом висловлення думок, мова є водночас і засобом сприймання та розуміння думок, висловлених іншими людьми .

У структурі психологічних здібностей засвоєння учнями ділового іноземного мовлення наявні мовна спостережливість, відмінна словесна пам’ять, відповідні знання, швидкість засвоєння і практичне використання мовного матеріалу. Здібності з ділового мовлення приводять до бажаного успіху тільки в поєднанні з працею, з навчанням. У вдосконаленні ділового іноземного мовлення учнів та студентів велике місце займає словникова робота.

Як відомо, мова багатьох учнів і студентів невиразна, безбарвна. Крім того, в ній багато перекручених слів. Словникову роботу треба проводити таким чином, щоб учні та студенти не тільки зрозуміли значення нового, потрібного для них слова, а щоб воно стало також і надбанням їх активного словникового запасу.

Л.В. Рахманін слушно відмічає: "У роботі над збагаченням ділової лексики учнів важливо створити такі умови, які не змушували б учнів усіляко обминати "важкі" слова і вживати невиразні, але надійні в усіх випадках з загальним смисловим значенням, а, навпаки, спонукали б свідомо вживати різну лексику, яка дає можливість найточніше висловлювати свої почуття і думки" [2, 172].

Індивідуальні особливості ділового іноземного мовлення учнів та студентів залежить від їх загальних індивідуальних особливостей, від типу нервової системи, від складу їх психічного життя, від особливостей мислення, сприймання тощо.

Активізація засвоєння ділового іноземного мовлення учнями та студентами – складна педагогічна і психічна проблема. Уміння і навички учнів та студентів з ділового іноземного мовлення стають глибокими і міцними тоді, коли виступають у свідомості учня та студента в певній системі. Оволодіння системою знань являє собою утворення відповідної системності в роботі мозку. Утворювані в процесі вивчення тексту нервові зв'язки в корі великих півкуль систематизуються, утворюючи динамічні стереотипи, які відтворюють все легше та автоматичніше. Сприймання особливостей ділового іноземного мовлення тісно пов'язане з їх розумінням.

В.О. Сухомлинський відзначає, що "робота над словом, прагнення до точного вираження своєї думки, заглиблення в суть предметів і явищ за допомогою слова - все це починає посідати значніше місце в духовному житті підлітків" [3, 165]. Для належного сприйняття ділового мовлення учням та студентам необхідний певний рівень підготовки.

Сказане дозволяє зробити висновок, що з психологічного погляду розвиток мовлення є ефективним засобом формування комунікативної компетенції, що сприяє активному включенню школярів у процес навчання іноземної мови. Одночасно використання ділового іноземного мовлення викликає зростання інтересу до вивчення іноземної мови і, як наслідок цього, більш глибоке осмислення і високий рівень сформованості і мовних, мовленнєвих умінь і навичок.

Формування мовленнєвих умінь і навичок - одне з важливих питань методики викладання іноземної мови. Процес формування передбачає урахування психологічних факторів навчання ділового іноземного мовлення. У школі та ВНЗ учні та студенти набувають умінь і навичок практичного користування мовленнєвими ресурсами мови в своєму усному й писемному мовленні, спираючись на знання фонетики, лексики, граматики.

До таких умінь відносимо і уміння розрізняти стилі мовлення, уміння визначати мовні ресурси кожного стилю, уміння добирати ці засоби для висловлювань різних типів і стилів мовлення, уміння дотримуватися єдності змісту (теми) і мовного (стилістичного) оформлення у висловлюваннях різних стилів.

Отже, організація роботи над розвитком ділового іноземного мовлення потребує врахування вікових особливостей та психологічних факторів навчання іноземної мови, що сприятиме засвоєнню знань про стилі мовлення і формування комунікативних умінь і навичок учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гадецький М.В. Організація навчального процесу в сучасній школі: Навчально-методичний посібник для вчителів, керівників навчальних закладів, слухачів ІПО. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003.
2. Рахманин Л.В. Стилистика деловой речи и редактирования служебных документов - М., 1993.
3. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра // Вибр.твори: У 5 т.- т.1. - К.: Рад. школа, 1976.-С.320.
4. Фридман Л.М. Проблема обучения и развития в современных условиях в психологическом образовании // Феникс. Инф.-метод. Журнал.-М., 1995. -№3.
5. Чайка В.І. Основи дидактики: тексти лекцій і завдань для самоконтролю. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – Тернопіль: Астон, -2002.

Резюме. *Статья рассматривает психолого-педагогические условия усвоения учениками и студентами деловой иностранной речи и его значение в учебном процессе в средних школах и высших учебных заведениях.*

Ключевые слова: *мышление, дидактика, психология, литературоведение, деловая речь.*

The summary. *The article deals with psychological – pedagogical preconditions of mastering business foreign speech by pupils and students and their importance in the educational process in secondary school and higher educational establishments.*

Key words: *thinking, didactics, psychology, literary studies, business speech.*

Одержано редакцією 23.10.2007.

УДК: 37. [159:81'23]:37

Л.В. МОРОЗ, В.М. ТРОФІМЧУК

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ КОМЕНТАР ЯК ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Резюме. *Стаття розглядає аналіз коментарю з філологічно-методичної точки зору та його значення при вивченні лінгвокраїнознавчого матеріалу як засобу інтенсифікації навчального процесу в ЗОШ та ВНЗ.*

Ключові слова*: коментар, семантизація, герменевтика, лінгводидактика.*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА. 3

Розділ 1. **ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ**. 4
Балл Г.О. Методологічні засади використання і вдосконалювання людинознавчої термінології. 4
Ложкін Г.В., Волянюк Н.Ю., Бринзак С.С. Інноваційний метод оцінки взаємовідносин у спортивній команді. 9
Носков ВІ., Ефросиніна О.В. Психологічні особливості освітньої діяльності в умовах корпоративного ВУЗу. 12
Павелків Р.В. Особливості соціально-психологічного аналізу педагогічної комунікації у формуванні моральних суджень молодших школярів. 15
Хом'як І.М. Комунікативні проблеми у писемному дискурсі. 19
Охременко О.Р. Особливості формування соціальної реальності в групі військовослужбовців. 23
Туриніна О.Л. Вплив особливостей спілкування викладача та студента на формування професійної ідентичності особистості майбутнього психолога. 26
Винославська О.В. Етичні проблеми професійного спілкування викладачів технічного університету. 29
Вовчик-Блакитна О.О., Гурлєва Т.С., Гуменюк Г.В., Пісарєва О.В., Курганов К.В. Забезпечення емоційного комфорту дитини під час спілкування у сім'ї. 33
Мусатов С.О. Педагогічна комунікація в контексті соціальної практики 36
Литовський В.Ф.Комунікація між вчителем і учнем в умовах розбудови шкільного навчання на засадах діалогу. 39
Бастун Н.А. Індивідуальний підхід у розвитку монологічного мовлення школярів зі сповільненим темпом психічних процесів. 44
Бастун М.В. Психологічні засоби розвитку комунікативної культури. 48
Завгородня О.В. Способи психологічної підтримки художньо обдарованої особистості 53
Михальчук Н.О. Концептуальні підходи до виявлення розуміння старшокласниками літературних творів. 57
Рождественський А.Ю. Комунікативний потенціал особистості у віковому вимірі. 62
Копилов С.О. Концепція діалогу М.М.Бахтіна як методологічна парадигма психологічного дослідження. 66
Філоненко М.М. Методологічні аспекти комунікативної компетенції лікаря. 71
Російчук Т.А. Зумовленість психологічного розвитку суб'єкта послідовним становленням різних культурних форм спілкування. 75
Жирун О.А. Моральні цінності як чинник формування комунікативної культури майбутніх редакторів. 80
Виноградна О.В. Чинники сприйняття глядачем насильства в художніх фільмах. 83
Мединцев В.О. Суб'єктне та позиційне моделювання внутрішніх діалогів. 85
Куценко Г.В. Образ світу в системі регуляції особистості: мовні аспекти. 89
Крилова-Грек Ю.М. Психолінгвістичні аспекти адекватності передачі понять іншомовних текстів. 92

Розділ 2. **КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКИ** 95
Єфросиніна О.В. Мотиви і результати професійного та трудового самовизначення студентів приватного ВУЗу. 96
Білик О.С., Янцур М.С. Сформованість позитивного ставлення учнів початкової школи до проблеми вибору професії. 98
Андрєєв О.С. Фасилітація спілкування на основі інтегративного підходу. 103
Касаткіна О.В. Конфлікт як умова продуктивного спілкування. 107
Мейтарчан С.Ю. Психологічні особливості професійного спілкування менеджерів. 109
Белешко М.Д. Виникнення конфліктів у спілкуванні та шляхи їх розв'язання. 113
Веремчук А.М. Рефлексія як основа педагогічного спілкування. 117
Гнатюк О.В. Психологічні особливості спілкування в навчально-виховному процесі. 119
Димченко Н.С. Психологічні аспекти підготовки майбутнього менеджера-економіста до ефективного управлінського спілкування. 121
Дубініна О.С. Чинники активізуючої саморегуляції вивчення іноземної мови студентами технічного вузу. На матеріалі англійської мови. 126
Колодич О.Б. Проблема підвищення ефективності навчання дітей із ЗПР та оволодіння ними мовленнєвими уміннями як одна з актуальних у теорії і практиці психології і педагогіки. 128
Кононець М.О. Підготовка майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності до етичного здійснення ділових комунікацій. 132

Кочубей О.С. Психологічні механізми набуття студентами-філологами перекладацької компетентності. 136
Курята Ю.В. Розвиток креативного мислення учнів загальноосвітньої школи засобами іноземної мови. 139
Пастушенко Л.А. Проблема особистісного досвіду в парадигмі гуманістичної психології. 141
Рикун А.А. Причини виникнення конфліктів та способи їх розв'язування. 145
Рудюк О.В. Проблема внутрішньо особистісного конфлікту ситуації професійної деправації. 148
Солодчук С.Є. Комунікативна взаємодія як соціально-психологічний феномен. 152
Хупавцева Н.О. Розвивальні можливості евристичної бесіди як форми навчальної роботи. 155
Шарапа І.С. Маніпулятивне спілкування та духовний світ особистості. 159
Щур О.В. Вивчення репродуктивних установок та уявлень про дитячо-батьківське спілкування у студентської молоді. 163
Денисюк Н.В. Проблема еколого-виховного потенціалу трудового навчання у педагогічній науці. 166

Розділ 3. **КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ**. 170
Воробйова Л.М. Мовленнєве спілкування: психолінгвістичний і соціокультурний аспекти проблем. 170
Гаєва Н.І. Психолінгвістичний аспект використання слухової наочності у навчанні іноземних мов. 172
Воробйова І.А. Культурологічний підхід до навчання ділового спілкування. 174
Мороз Л.В., Дуброва А.С. Психолого-педагогічні передумови засвоєння учнями та студентами ділового іноземного мовлення. 176
Мороз Л.В., Трофімчук В.М. Психолінгвістичний коментар як засіб інтенсифікації навчального процесу. 178
Фрідріх А.В., Дацик М.В. Проблема формування особистості майбутнього спеціаліста: завдання та реалізація. 181
Баталія Л.О. Культурологічні та психолінгвістичні аспекти у навчанні спілкування іноземною мовою. 184
Белявська О.О. NLP та сугестопедія. Ефективна комунікація між викладачем та студентом. 186
Богатирьова Т.В. Технологія словесного впливу в процесі спілкування як компонент педагогічної майстерності вчителя іноземної мови. 189
Бойко Н.Г. Психологічні особливості навчання дітей дошкільного віку іноземної мови. 192
Готовкіна Л.Д. Психолінгвістичний аспект вербальної концептуалізації світу. 195
Данилова І.Ю.Психолінгвістичні проблеми прямих методів навчання усному спілкуванню іноземними мовами. 199
Джава Н.А. Особистісно-діяльнісний підхід у процесі навчання іноземних мов. 202
Мазурок О.М. Формування соціокультурної компетенції в учнів при спілкуванні іноземною мовою. 204
Мезін В.Г Лінгвокультурологічний принцип спілкування при навчанні іноземної мови. 207
Ніколайчук І.О. Новотвір як комунікативний еквівалент у процесі номінації. 209
Олесюк Л.В. Реалізація психологічних принципів навчання іноземній мові. 213
Перішко І.В. Вплив соціокультурного компоненту на комунікативну компетентність студентів 215
Сяська Н.В. Відбір лексичного мінімуму з психолінгвістичного боку. 217
Фурсик Т.О. Сучасний стан проблеми навчання іноземної мови на мовних спеціальностях. 220
Хомицька Р.В. Психологічні особливості формування когнітивного та комунікативного компонентів в онтогенетичному розвитку мовлення. 222
Хомяк Т.С. Психологічні особливості організації діалогічного спілкування у процесі навчання школярів іноземної мови. 226
Чайка І.В. Розвиток аргументації у комунікативній діяльності підлітків на уроках англійської мови. 228
Черуха В.В. Позитивний вплив міжмовного переносу на процес вивчення другої іноземної мови. 231
Ширяєва Т.М. Особливості розвитку пізнавальної діяльності студентів у процесі формуванні комунікативної компетенції. 232
Яцюрик А.О. Організація діалогічного спілкування на заняттях у вищій школі. 235

Розділ 4. **ВІКОВІ, ГЕНДЕРНІ ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ**. 240
Носкова О.В. Гендерні проблеми збереження здоров'я студенток-матерів в процесі навчання. 240
Зубілевич М.І. Особливості гендерних аспектів спілкування дівчат-підлітків у навчальних закладах Великої Британії. 242
Івашкевич Е.З. Особливості застосування комунікативних психотехнік з метою реабілітації школярів з особистісними розладами. 245
Михальчук Ю.О. Типи міжкультурної взаємодії. 250
Ярута Н.П. Гендерні аспекти спілкування школярів. 254
Ангеліс К.О. Розвиток особистісної рефлексії підлітків в комунікаціях під час проведення психологічного тренінгу. 256
Андрейко Б.В. Перинатальні аспекти спілкування матері і дитини як двох абсолютних комунікативних партнерів. 259

Бігунова С.А. Психолого-педагогічні принципи культурологічно зорієнтованого навчання старшокласників іноземної мови. 260
Верьовкіна О.Є. Розвиток мисленнєвої культури школярів в контексті діалогічного спілкування. 264
Воропаєв Є.П. Психологічні впливи режисерів на студійців дитячих театрів.. 266
Ніколайчук Г.І.. Можливості використання ідей комунікативної граматики в онтолінгвістиці. 271
Кирпач Н.Б. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці. 274
Крупко Т.Є. Розвиток ефективних стилів спілкування у подоланні бар'єрів професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці. 278
Кулаков Р.С. Роль знаково-контекстного спілкування у процесі професійно-предметної та соціокультурної підтримки старшокласників. 281
Лемещук О.В. Психологічні проблеми спілкування в підлітковому віці. 285
Лукомська С.О. Комунікативна функція підліткового одягу та її значення у формуванні статево-рольової поведінки: етнокультурний аспект. 287
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення підлітків в пізнавальній діяльності. 291
Марчій Т.М. Врахування психолінгвістичного аспекту спілкування у підготовці вчителя іноземної мови у початкових класах. 295
Морозовська Т.Д., Дацик М.В. Психологічні проблеми спілкування на уроках мистецьких дисциплін. 298
Остапчук Н.О. Роль комунікативних процесів у формуванні ставлень молодших школярів до моральних приписів. 300
Тимофєєва Н.М. Метафора як засіб підвищення ефективності спілкування. 303
Хомутиннікова Н.Н. Особливості комунікативних очікувань молодших школярів щодо вчителя. 305
Юринець О.О. Творчий саморозвиток як чинник формування педагогічної відповідальності студента педагогічного коледжу. 308

Відомості про авторів 312

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Третяк О.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 08.11.2007 р. Підписано до друку 30.11.2007 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 42,3. Замовлення № 56/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379 **ББК 74.20**